

УДК: 616.853:615.213:578.834.1:341.32 DOI: <https://doi.org/10.20998/BMP.2024.02.02>

Л. М. Таницура¹, О. Ю. Пилипець¹, Є. О. Таницура², Д. В. Третьяков¹, О. Ю. Лук'янцева¹

¹ ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», Харків, Україна.

² Навчально-науковий медичний інститут Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ЕПІЛЕПСІЙ У ДІТЕЙ І НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЦИМ ДІТЯМ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 І ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. Епілепсія залишається одним із найпоширеніших неврологічних захворювань.

Мета. Визначення особливостей перебігу епілепсії у дітей і надання їм медичної допомоги під час пандемії COVID-19 і воєнних дій в Україні.

Матеріали та методи. Шляхом анонімного on-line анкетування з використанням оригінального опитувальника досліджено: під час пандемії COVID-19 – 107 родин, які мають дітей із епілепсією віком від 3 міс до 18 років, в період воєнних дій – 108 родин з дітьми з різними формами епілепсій віком від 1 до 18 років. Всі діти знаходилися під спостереженням у відділенні дитячої психоневрології і пароксизмальних станів ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології ім. П. В. Волошина НАМН України».

Отримані результати. Встановлено, що під час війни у дітей із епілепсією достовірно частіше відмічається як втрата контролю надпадів (10,19 проти 0 %), так і збільшення їх частоти (41,8 проти 16,67 %). Підтверджені можливості надання медичної допомоги в кризові періоди на високому рівні, в тому числі – з широким застосуванням електронних засобів зв'язку. Всі необхідні питання стосовно перебігу епілепсії у дитини під час COVID-19 вдалося визначити в 90,65 % батьків та під час воєнних дій – у 86,11 %.

Висновки. Виявлено, що розлади в психічній, емоційній, поведінковій сферах достовірно частіше відмічаються батьками в воєнний час, порівняно з періодом пандемії, що свідчить про доцільність/необхідність подальших досліджень цього спрямування.

Ключові слова: діти, епілепсія, війна, пандемія COVID-19.

L. Tantsura¹, O. Pylypets¹, Ye. Tantsura², D. Tretyakov¹, O. Lukiantseva¹

¹ SI "Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology, NAMS of Ukraine", Kharkiv, Ukraine.

² Educational and Scientific Medical Institute of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine.

UDC: 616.853:615.213:578.834.1:341.32

PECULIARITIES OF THE COURSE OF EPILEPSY IN CHILDREN AND THE PROVISION OF MEDICAL ASSISTANCE TO THEM DURING THE COVID-19 PANDEMIC AND MILITARY ACTIONS IN UKRAINE

Summary

Introduction. Epilepsy remains one of the most common neurological diseases. Children with chronic diseases and, in particular, children with epilepsy are one of the least protected categories of the population, which is due, firstly, to the peculiarities of epilepsy as a disease. It is well known that patients with this pathology require careful medical monitoring, timely examination and control, and continuous intake of vital medications, as well as the fact that the course of epilepsy is sensitive to factors such as acute and chronic stress, sleep deprivation, excessive photostimulation, intercurrent diseases and the adequacy of their treatment; and during global disasters, it intensifies and becomes completely unpredictable.

Purpose of the study was to identify the peculiarities of epilepsy in children and provide them with medical care during the COVID-19 pandemic and military operations in Ukraine.

Materials and methods. An anonymous online survey using the original questionnaire was conducted: during the COVID-19 pandemic – 107 families with children with epilepsy aged 3 months to 18 years, during the military operations – 108 families with children with various forms of epilepsy aged 1 to 18 years. All children were under observation at the Department of Pediatric Psychoneurology and Paroxysmal Conditions of the P. V. Voloshin Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine.

The results. It was found that during the war, children with epilepsy significantly more often have both a loss of seizure control (10.19% vs. 0) and an increase in their frequency (41.8 vs. 16.67%). The ability to provide high-level medical care during crisis periods, including with the widespread use of electronic means of communication, has been confirmed. All the necessary questions about the course of epilepsy in a child during COVID-19 were identified in 90.65% of parents and during hostilities – in 86.11%.

Conclusions. It has been found that disorders in the mental, emotional, and behavioral spheres are significantly more frequently reported by parents in wartime compared to the pandemic period, which indicates the feasibility/necessity of further research in this area.

Keywords: children, epilepsy, war, COVID-19 pandemic.

Вступ. Пандемія COVID-19, що була визнана глобальною 11 березня 2020 року [1] та її наслідки вплинули на всі сфери життя людства загалом [2–4]: фінансово-економічну, соціальну, політичну, систему охорони здоров'я та життєдіяльність окремих людей і груп за рахунок безпосередньої шкоди здоров'ю та проблем, пов'язаних із необхідністю ізоляції, перш за все, психологічних [5–6].

І саме в період, коли пандемія ще продовжувалася, на тлі виснаження ресурсів держави та її мешканців почалася повномасштабна агресія проти України. Масштаб і інтенсивність воєнних дій, що тривають вже більше двох із половиною років, є безпрецедентними, оцінка втрат (людських, економічних, соціальних, прямих і опосередкованих) натеper не може бути всеосяжною та повною [7–8].

На перший погляд, порівняння ситуації, в якій опинилися громадяни України під час війни і в період розпаду пандемії COVID-19, може видатися не зовсім виправданим, однак, велика кількість характеристик негативного впливу цих катастроф є спільними, а саме: загроза життю та здоров'ю; тривалість; охоплення всіх мешканців і всіх сфер життєдіяльності; невизначеність, недостатня інформованість і пов'язані з ними страх і тривога за майбутнє; матеріальні складнощі; швидкі, непередбачувані зміни ситуації, що вимагають швидкого реагування й адаптації; проблеми соціального функціонування.

Проте, звісно, що вплив війни є надзвичайним за рахунок, зокрема:

- безпосередньо бойових дій із окупацією територій, практично безперервними обстрілами як прифронтових, так і умовно «тилових» регіонів, руйнування житла та інфраструктури, в тому числі, медичної, що робить загрозу для життя людей гострою

та постійною;

- появи величезної кількості людей, які були вимушені змінити місце проживання (евакуація, переїзд до інших регіонів країни, інших країн);

- руйнування чи трансформація соціальних і родинних зв'язків.

Діти з хронічними захворюваннями і, зокрема, діти, які страждають на епілепсії, є однією з найменш захищених категорій населення, що пов'язано, по-перше, з особливостями епілепсії як захворювання. Адже загальновідомо, що пацієнти з цією патологією потребують ретельного медичного спостереження, своєчасного обстеження та контролю, забезпечення безперервного прийому життєво необхідних препаратів [9], а також з тим, що перебіг епілепсії є чутливим до дії таких чинників, як гострий та хронічний стрес [10], депривація сну [11], надмірна фотостимуляція [12], інтеркурентні захворювання й адекватність їх лікування [13]; а вона під час глобальних катастроф посилюється і стає абсолютно непередбачуваною.

Впливу пандемії COVID-19 на перебіг епілепсії в дітей присвячена велика кількість досліджень різної спрямованості та дизайну. В більшості з них відмічається доволі стабільний перебіг захворювання на тлі пандемії [14], проте, в деяких дослідженнях виявлено збільшення частоти нападів [15] і зазначається негативний вплив інфікування COVID-19 на поведінку та сон дітей, показані широкі можливості застосування засобів телемедицини для спостереження дітей із епілепсіями в дистанційному режимі, описані труднощі батьків у отриманні протинападкових препаратів [16–17]. Відмітимо, що схожі дані були отримані нами в дослідженні, виконаному в 2020 році [18].

Щодо особливостей перебігу епілепсії у

дітей під час військових конфліктів, то, природньою є вкрай обмежена кількість робіт, присвячених цій тематиці [19], їх фрагментарність і ретроспективність.

Воєнні дії в Україні тривають, їх поширення та характер є непередбачуваними, тому, з'ясування найбільш гострих проблем в наданні допомоги дітям з епілепсіями, пошук шляхів вдосконалення діагностичних і терапевтичних підходів, оцінка перебігу захворювання та інш. залишаються актуальними і необхідними.

Мета дослідження. Дослідження особливостей перебігу епілепсії в дітей і надання їм медичної допомоги під час пандемії COVID-19 і воєнних дій в Україні.

Матеріали та методи. Під час пандемії COVID-19 було отримано інформацію про 107 родин, які мають дітей із епілепсією віком від 3 міс до 18 років (74 хлопчики та 59 дівчаток). В період воєнних дій було проведено опитування батьків 108 дітей із різними формами епілепсій віком від 1 до 18 років (хлопчиків – 62, дівчаток – 46). Всі діти знаходилися під спостереженням

співробітників відділу дитячої психоневрології і пароксизмальних станів ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології ім. П. В. Волошина НАМН України. Дані було отримано шляхом анонімного оп-
line анкетування з використанням оригінального опитувальника, що був розроблений співробітниками відділу та містить блоки питань, що стосуються різних сфер життєдіяльності дітей із епілепсією та їх родин [20].

Результати оброблені статистично за допомогою Statistica-7 із використанням таких методів обробки, як: визначення середньої величини, t-критерію Ст'юдента, точного метода Фішера та критерію χ^2 -Пірсона.

Критичний рівень значущості приймався за 5 % ($p \leq 0,05$).

Результати та обговорення. В переважній більшості випадків (95,5 під час пандемії та 92,6 % в період війни) опитувальник був заповнений матерями пацієнтів. Вік дебюту захворювання коливався від 1 міс до 12 років. Частота нападів – від 1 на міс до кількох десятків на добу.

Характеристика перебігу захворювання у пацієнтів представлена в табл. 1.

Таблиця 1. Перебіг епілепсії у дітей

Питання		Пандемія COVID-19 (n = 107)		Період війни (n = 108)		P
		абс.	%	абс.	%	
Чи була у Вашої дитини ремісія нападів?	так	47	43,93	63	58,33	< 0,05
	ні	60	56,07	34	31,48	< 0,001
	відмічався зрив ремісії під час кризи	0	0,00	11	10,19	< 0,001
Частота нападів у Вашої дитини під час кризи	збільшилася	10	16,67	14	41,18	< 0,01
	зменшилася	6	10,00	3	8,82	> 0,05
	не змінилася	44	73,33	17	50,00	< 0,05

Таким чином, відмічаються суттєві відмінності в динаміці частоти нападів, а зриви медикаментозної ремісії нападів були зафіксовані лише в період війни (11 випадків – 17,46 % від кількості пацієнтів із ремісією), а ці факти свідчать про необхідність більш детального аналізу з метою встановлення зв'язку з конкретними подіями і чинниками воєнного часу.

Як під час пандемії, так і натеper, в період війни лікарями і пацієнтами використовувалися й використовуються різні засоби задля забезпечення адекватного контакту і, відповідно, максимально можливої якості надання допомоги.

Варіанти отримання допомоги дітьми з епілепсією представлені в табл. 2.

Таблиця 2. Варіанти отримання й оцінка якості медичної допомоги дітям з епілепсією

Питання		Пандемія COVID-19 (n = 107)		Період війни (n = 108)		P
		абс.	%	абс.	%	
1	2	3	4	5	6	7
Чи отримувала Ваша дитина мед. допомогу під час кризи?	так	93	86,92	95	87,05	> 0,05
	ні	14	13,08	13	12,04	> 0,05
Чи відвідувала під час кризи Ваша дитина медичний заклад, де спостерігається?	так	70	65,42	63	58,33	> 0,05
	ні	37	34,58	45	41,67	> 0,05
Яким чином Ваша дитина отримувала медичну допомогу під час кризи?	знайшли за- довільний контакт з лікарем в Україні	96	89,72	77	71,30	0,001
	знайшли аль- тернативний лікарський заклад в Україні	5	4,67	7	6,48	> 0,05
	отримували допомогу в іншій країні	0	0,00	20	18,52	0,0001
	не знайшли адекватної допомоги	6	5,61	4	3,70	> 0,05

Продовж. табл. 2.

1	2	3	4	5	6	7
Яким чином здійснювався Ваш контакт із лікарем під час війни?	телефон	32	29,91	45	41,67	> 0,05
	електрона пошта або месенджери	14	13,08	5	4,63	0,05
	відвідували медичний заклад, де спостерігалися	53	49,53	34	31,48	0,01
	відвідували альтернативний мед. заклад в Україні	1	0,93	8	7,41	0,05
	відвідували медичний заклад не в Україні	0	0,00	11	10,19	0,0001
	не зверталися	7	6,54	5	4,63	> 0,05
Чи виникли у Вас питання щодо стану дитини, які не вдалося вирішити при контакті з лікарем?	так	10	9,35	15	13,89	> 0,05
	ні	97	90,65	93	86,11	> 0,05

Цілковито очікуваною є різниця показників щодо отримання допомоги за межами України під час воєнних дій, відповідно, достовірно менший відсоток пацієнтів відвідував лікаря (в якого спостерігається постійно). Як під час пандемії, так і на тлі подій війни близько половини респондентів відмітили, що допомога була організована за допомогою телефонних або інших дистанційних контактів. Дещо більша частина батьків під час війни повідомила про наявність питань щодо стану, які не вдалося вирішити (13,89 проти 9,35 %), але ця різниця не є достовірною. Загалом отримані результати є доволі позитивними й оптимістичними, що свідчить на користь того, що лікарська

допомога дітям із епілепсією може бути організована та надана (при адекватному комплайенсі) на високому рівні, незважаючи на активні бойові дії в країні, закриття та руйнування частини медичних закладів, зміни пацієнтами місця проживання, безумовно перспективним є розвиток технологій телемедицини. Відпрацювання дистанційної взаємодії з лікарем під час пандемії може розглядатися як позитивний досвід, який став корисним, а в деяких випадках і рятівним вже під час воєнних дій.

Отримувана пацієнтами протинападова терапія й особливості забезпечення дітей препаратами відображені в табл. 3.

Таблиця 3. Медикаментозне забезпечення дітей з епілепсіями

Питання		Пандемія COVID-19 (n = 107)		Період війни (n = 108)		P	
		абс.	%	абс.	%		
1	2	3	4	5	6	7	
Чи приймає Ваша дитина протинападкові препарати?	так	103	96,26	103	95,27	> 0,05	
	ні	4	3,74	5	4,63	> 0,05	
Яку кількість протинападкових препаратів отримує Ваша дитина	1	30	28,04	36	33,33	> 0,05	
	2	33	30,84	36	33,33	> 0,05	
	3	25	23,36	26	24,07	> 0,05	
	4	11	12,15	4	3,70	0,05	
	більше 4	2	1,87	1	0,93	> 0,05	
Чи виникли під час кризи складнощі з отриманням протинападкових препаратів	за бюджет- ний кошт?	так	58	54,21	52	48,15	> 0,05
		ні	45	42,06	51	47,22	> 0,05
	з власний рахунок?	так	58	54,21	52	48,15	> 0,05
		ні	45	42,06	51	47,22	> 0,05
Чи була необхідність в інших препаратах	так	23	21,50	47	43,72	0,01	
	ні	84	78,50	61	56,48	0,0001	
Чи були у Вас під час кризи складнощі з придбанням інших препаратів в аптечній мережі?	так	5	4,67	21	19,44	0,001	
	ні	18	16,82	26	24,07	> 0,05	

Наведені дані показують, що в обидва кризові періоди близько половини родин зіткнулися з проблемами отримання протинападкових препаратів за бюджетними програмами.

Проблеми в придбанні цих та інших необхідних препаратів в аптечній мережі достовірно частіше мали батьки під час воєнних дій, це може пояснюватися закриттям багатьох аптек,

складнощами в постачанні ліків, особливо в певні регіони і в перші місяці війни. Доволі дивною здається більша під час війни (порівняно з періодом пандемії) необхідність дитині приймати супутні препарати, ці показники, за нашим припущенням, найвірогідніше пов'язані з тим, що батьки або з власної ініціативи, або по узгодженню з сімейними лікарями могли давати дітям

певні седативні та/або загальнозміцнюючі препарати, сподіваючись захистити їх від стресових впливів подій війни.

Батькам був запропонований також блок питань щодо психічного/психологічного стану дітей у досліджувані періоди. Результати оцінки надаються в табл. 4.

Таблиця 4. Особливості психічного і психологічного стану дітей

Питання		Пандемія COVID-19 (n = 107)		Період війни (n = 108)		P
		абс.	%	абс.	%	
Чи відмічалися у Вашої дитини під час кризи прояви інших розладів?	проблеми в навчанні	25	23,36	39	36,11	0,05
	неуважність	29	27,10	65	60,19	0,00001
	поведінкові проблеми	28	26,17	65	60,19	0,00001
	пригнічений настрій	17	15,89	38	35,19	0,00001
	нав'язливості	18	16,82	22	20,37	> 0,05
	порушення сну	4	3,74	28	25,93	0,00001
	інших розладів (окрім неападів) не було	75	70,09	30	27,78	0,00001

Визнаючи значну суб'єктивність оцінки батьками змін саме в психічній сфері дітей, тим не менше можемо констатувати катастрофічне наростання цих розладів за час війни навіть порівняно з періодом пандемії з її обмежувальними заходами і пов'язаними ризиками. Так, всього в 27,78 проти 70,09 % випадків в період пандемії батьками не фіксується якихось відхилень з боку психіки та поведінки їх дітей. Окремий аналіз появи «нових», непритаманних дитині психічних/психологічних особливостей виявив тривожність в період війни в 19,44 проти 3,74 % дітей при пандемії.

Отримані показники є сигналом про необхідність поглибленого дослідження стану психічної сфери дітей із епілепсіями в воєнний час, відпрацювання і впровадження алгоритмів діагностики порушень, розробки корекційних підходів. Враховуючи те, що війна триває, вирішення

цих питань має бути якомога активнішим і комплексним.

Висновки.

1. Проведено порівняння даних стосовно різних сфер життя дітей із епілепсіями та їх родин в період пандемії та воєнних дій шляхом анонімного дистанційного опитування.

2. Встановлено, що під час війни у дітей із епілепсією достовірно частіше відмічається як втрата контролю нападів, так і збільшення їх частоти.

3. Підтверджені можливості надання медичної допомоги в кризові періоди на високому рівні, в тому числі з застосуванням електронних засобів зв'язку.

4. Виявлено, що розлади в психічній, емоційній і поведінковій сферах достовірно частіше відмічаються батьками в воєнний час, порівняно з періодом пандемії, що свідчить про доцільність/необхідність подальших досліджень цього спрямування.

Фінансування та конфлікт інтересів. Автори заявляють про повну відсутність конфлікту інтересів.
Джерело фінансування: власні кошти авторів.

Публікаційна етика. Пацієнти були включені в дослідження після отримання інформованої згоди. Дослідження відповідало міжнародним етичним стандартам біометричних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Health Organization (WHO). Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. 11 March 2020. URL: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (дата звернення: 04.04.2024).
2. Socio-economic impact of COVID-19. 2020. URL: <https://www.undp.org/coronavirus/socio-economic-impact-covid-19> (дата звернення: 04.04.2024).
3. Alizadeh H., Khayyam-Nekouei Z., Aghili S. M., et al. Impacts of the COVID-19 pandemic on the social sphere and lessons for crisis management: a literature review. *Natural Hazards*. 2023. P. 1–26. doi: <https://doi.org/10.1007/s11069-023-05959-2>.
4. Raphael S., Schneider D. Introduction: The Socioeconomic Impacts of COVID-19. RSF: The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences. 2023. Vol. 9 (3). P. 1–30. doi: <https://doi.org/10.7758/rsf.2023.9.3.01>.
5. Hamrouni A. M., Talmoudi K., Bougatfa R., et al. Impacts of COVID-19 pandemic on geopolitics, health, economics, education and sociocultural events. *Risk Management and Healthcare Policy*. 2022. Vol. 15. P. 935–943. doi: <https://doi.org/10.2147/rmhp.s362337>.
6. Afrashtehfarn K. I., Abdalla M. A., Saeed H. M., et al. Consequences of COVID-19 and its variants: understanding the physical, oral, and psychological impact. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20 (4). P. 3099. doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph20043099>.
7. Війна в Україні: в ООН підрахували, скільки загинуло мирних українців. 2023. URL: <https://zakordon.rayon.in.ua/news/632356-viyna-v-ukraini-nazvali-kilkist-zagiblikh-mirnikh-ukraintsiv> (дата звернення: 04.04.2024).
8. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). Ukraine situation report. 17 September 2014. URL: <https://reports.unocha.org/en/country/ukraine/> (дата звернення: 04.04.2024).
9. Ashrafi M. R., Heidari M. General principles of the medical management of epilepsy in children: a literature review. *Reviews in Clinical Medicine*. 2018. Vol. 5 (2). P. 49–53. doi: <https://doi.org/10.22038/rcm.2017.17787.1177>.
10. Novakova B., Harris P. R., Ponnusamy A., Reuber M. The role of stress as a trigger for epileptic seizures: a narrative review of evidence from human and animal studies. *Epilepsia*. 2013. Vol. 54 (11). P. 1866–1876. PMID: 24117321. doi: <https://doi.org/10.1111/epi.12377>.
11. Dell'Aquila J. T., Soti V. Sleep deprivation: a risk for epileptic seizures. *Sleep Science*. 2022. Vol. 15 (2). P. 245–249. doi: <https://doi.org/10.5935/1984-0063.20220046>.
12. Martins da Silva A., Leal B. Photosensitivity and epilepsy: current concepts and perspectives – a narrative review. *Seizure: European Journal of Epilepsy*. 2017. Vol. 50. P. 209–218. doi: <https://doi.org/10.1016/j.seizure.2017.04.001>.
13. Особливості лікування дітей, хворих на епілепсію, із супутніми соматичними розладами : методичні рекомендації / П. В. Волошин, І. І. Лінник, Т. В. Мельник та ін. Харків, 2009. 28 с.
14. Anuszkiewicz K., Kalinowska A., Jakubowska E., et al. COVID-19 pandemic influence on epilepsy course in pediatric patients. *Epilepsy & Behavior*. 2022. Vol. 129. Art. 108581. doi:

<https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2022.108581>.

15. Pascarella A., Ruberto M., Vigeveno F., et al. Seizures in children with SARS-CoV-2 infection: epidemiological, clinical and neurophysiological characterization. *Children (Basel)*. 2022. Vol. 9 (12). P. 1923. doi: <https://doi.org/10.3390/children9121923>.

16. Trivisano M., Specchio N., Cappelletti S., et al. Impact of COVID-19 pandemic on pediatric patients with epilepsy: the caregiver perspective. *Epilepsy & Behavior*. 2020. Vol. 113. Art. 107527. doi: <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2020.107527>.

17. Dal-Pai J., Teixeira F. L., dos Santos S. C., et al. Health consequences and daily life modifications in children and adolescents with epilepsy during the COVID-19 pandemic – a systematic review. *Seizure*. 2023. Vol. 108. P. 102–115. doi: <https://doi.org/10.1016/j.seizure.2023.04.017>.

18. Танцура Л. М., Мельник І. П., Гайдар В. К., та ін. Пандемія COVID-19 – аналіз особливостей життєдіяльності родин дітей, хворих на епілепсію, наявні проблеми і шляхи їх подолання. *Український вісник психоневрології*. 2020. Т. 28, Вип. 2 (103). С. 47–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uvp_2020_28_2_11 (дата звернення: 09.10.2025).

19. Bosnjak J., Vucovic-Bobic M., Mejaski-Bosnjak V. Effect of war on the occurrence of epileptic seizures in children. *Epilepsy & Behavior*. 2002. Vol. 3 (6). P. 502–509. doi: [https://doi.org/10.1016/s1525-5050\(02\)00602-9](https://doi.org/10.1016/s1525-5050(02)00602-9).

20. Танцура Л. М., Третяков Д. В., Пилипець О. Ю. Анкета «Медична допомога дітям з епілепсією під час воєнних дій» : авторське свідоцтво № 124073 від 23.02.2024 // Державний реєстр свідоцтв України про реєстрацію авторського права. Бюлетень № 80 від 29.03.2024.

Надійшла до редакції 02.05.2024

Прийнята до опублікування 05.06.2024

Інформація про авторів (Information about the authors)

Танцура Людмила Миколаївна, докторка медичних наук, професорка, ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», завідувачка відділом дитячої психоневрології та пароксизмальних станів; Харків, Україна.

Tantsura Liudmyla, Doctor of Medical sciences, Professor, SI "Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology of NAMS of Ukraine", Head of the Department of Paediatric Psychoneurology and Paroxysmal Conditions; Kharkiv, Ukraine.

E-mail: tantsura@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7537-431X> A, B, C, D, E, F

Пилипець Олена Юрївна, кандидатка медичних наук, ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», старший науковий співробітник відділу дитячої психоневрології та пароксизмальних станів; Харків, Україна.

Pylpets Olena, Candidate of Medical sciences, SI "Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology of NAMS of Ukraine", Senior research fellow of the Department of Children's neuropsychiatrist and paroxysmal states; Kharkiv, Ukraine.

E-mail: pelya_71@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3471-0145> D, E, F

Танцура Євген Олександрович, доктор філософії, Навчально-науковий медичний інститут Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», асистент кафедри хірургії, нормальної та топографічної анатомії; Харків, Україна.

Tantsura Yevhen, Doctor of Philosophy, Educational and Scientific Medical Institute of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Associate Professor of the Department of Surgery, normal and topographic anatomy; Kharkiv, Ukraine.

E-mail: tantsura@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4060-3159> A, B, C, D, E, F

Третяков Дмитро Володимирович, кандидат медичних наук, ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», старший науковий співробітник відділу дитячої психоневрології та пароксизмальних станів; Харків, Україна.

Tretiakov Dmytro, Candidate of Medical sciences, SI "Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology of NAMS of Ukraine", Senior research fellow of the Department of Children's neuropsychiatrist and paroxysmal states; Kharkiv, Ukraine.

E-mail: dmitrii_tretiakov@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1112-5752> D, E, F

Лук'янцева Ольга Юріївна, кандидатка медичних наук, ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», старший науковий співробітник відділу дитячої психоневрології та пароксизмальних станів; Харків, Україна.

Lukiantseva Olha, Candidate of Medical sciences, SI "Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology of NAMS of Ukraine", Senior research fellow of the Department of Children's neuropsychiatrist and paroxysmal states; Kharkiv, Ukraine.

E-mail: lukyanc@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0003-1465-8962> D, E, F

-
- | | |
|----------|---|
| A | – Концепція та дизайн роботи (Work concept and design) |
| B | – Збір та аналіз даних (Data collection and analysis) |
| C | – Відповідальність за статистичний аналіз (Responsibility for statistical analysis) |
| D | – Написання статті (Writing the article) |
| E | – Критичний огляд статті (Critical review) |
| F | – Остаточне затвердження статті (Final approval of the article) |
-

Відповідальний автор:

Танцура Євген Олександрович, доктор філософії, Навчально-науковий медичний інститут Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», асистент кафедри хірургії, нормальної та топографічної анатомії.

✉ Україна, 61000, м. Харків, вул. Пушкінська, 79/1.

E-mail: tantsura@ukr.net

Цитування: Танцура Л. М., Пилипець О. Ю., Танцура Є. О., Третяков Д. В., Лук'янцева О. Ю. Особливості перебігу епілепсій у дітей і надання медичної допомоги цим дітям під час пандемії COVID-19 і воєнних дій в Україні. *Вісник медицини, психології та фармації*. 2024. № 2. С. С. 13–22.
doi: <https://doi.org/10.20998/BMPP.2024.02.02>